

исследования заключается в том, что теоретически обосновывается влияние примеров искусства на качество обучения. Указывается роль и место примеров искусства в формировании у учащихся творческих способностей и культурных качеств.

Summary

Huseynli Seriyə Sefer

Essence and importance of using art examples in primary school

Formation of personality is impossible without referring to the values that our people have acquired since ancient times and the world-renowned artistic and aesthetic works. Therefore, it is advisable to use different examples of art in the learning process and in the non-training to form, polish and demonstrate the skills and abilities of primary school students. The article explains the importance and the importance of using examples of art in the lessons and extracurricular activities of Azerbaijan primary school. The role and place of art are stated in shaping the students' creative abilities and cultural qualities.

Hacıyeva Günel Kərim qızı
Azərbaycan Dillər Universiteti

İDİOMATİK İFADƏLƏRİN ŞİFAHİ NİTQDƏ TƏDRİSİNİN PSIXOLOJİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Açar sözlər: *idrakin yeni strukturu, sosial tərəfdaşlıq, nitqin ekspressivliyi*

Ключевые слова: *новая структура познания, социальное партнерство, выражение речи*

Key words: *new structure of cognition, social partnership, expressivity in speech*

Qloballaşan dünyamızda ölkəmizin inkişafı ilə əlaqədar müxtəlif sahələr üzrə beynəlxalq münasibətlərin qurulması və hərtərəfli inkişafı xarici dillərə yiyələnməni zəruri etmişdir. Ölkələrarası iqtisadi, siyasi, mədəni dialoqların aktiv şəkildə qurulması xarici dillərə olan zərurəti və onların müasir metodikasına olan dəyəri daha da artırmışdır. Ölkəmizdə baş verən sosial və iqtisadi reformlar universitetlərdə, əsasən də ixtisas universitetlərində xarici dillərə, daha dəqiq desək, ingilis dilinə yalnız ünsiyyət vasitəsi kimi deyil, modernləşmiş təhsil dili, texnologiya dili, elmin dili kimi geniş tədrisinə ehtiyac duyulur.

Şifahi ünsiyyətin əmələ gəlməsi prosesində sırf insan faktoru durur. Məhz şifahi ünsiyyətin yaranması üçün konkret ifadələr, frazalar insanın özünü, hiss və duyğularını, fikir və düşüncələrini ifadə edən birbaşa vasitələrdir. İdiomlar isə insanın sonrakı inkişaf mərhələlərində frazalardan törəmiş söz birləşmələridir. İdiomatik ifadələr ibtidai ünsiyyət mərhələsindən sonra insan həyatının müxtəlif sferalarında, ta qədimdən fiziki-əmək və məişət mühitində yaranmış, illər, əsrlər sonra ictimai, mədəni, elmi, siyasi aktivlik şəraitində formalaşmış və mərhələli inkişaf yolunu keçmiş birləşmələrdir. Bu inkişafın əfzəl faktoru yenə də insan, mühüm elementi isə ünsiyyət olmuşdur. Şifahi ünsiyyət özlüyündə çox mürəkkəb psixofizioloji proses olub birinci və ikinci tərəfin beyin yarımkürəciklərinin qarşılıqlı əlaqəsindən ibarətdir.

İnsanlar öz fikirlərini qısa və konkret ifadə etmək üçün idiomatik ifadələrdən yararlanırlar. Onların vasitəsilə ərz olunan hər hansı bir fikir daha canlı, təsirli ifadə olunmaq imkanı yaradır. İdiomatik ifadələr hər bir xalqın milli nişanələrini özlüyündə daşıdığından onlar həmin xalqın həyat tərzini, fərdi xüsusiyyətlərini, təxəyyülünü, düşüncə tərzini əks etdirmiş olurlar. Beləliklə, hansısa bir xalqın idiomalarını öyrənməklə biz həmin xalqı daha yaxından tanıyıq, adət-ənənələrinə, təfəkkürünə dərinlən bələd olmuş oluruq.

L. V. Şerba belə bir yanaşma ilə çıxış edir:

“Müxtəlif dil məfhumları üst-üstə düşmədiyindən, xarici dilin öyrənilməsi prosesində həmin məfhumlar haqda təsəvvürün yaranması üçün ifadələrin yalnız yeni formalarını mənimsəmək yox,

həmçinin bu ifadələrin tərkibində mövcud olan idrakın yeni strukturunu mənimsəmək şərtidir” (3, səh 23). Məsələn: “I am in a bad need of your help. Can you give me your hand?” (4, səh 37)

Hal-hazırkı dövrdə elm sübut edir ki, insan beyni və nevroloji sistemi öz imkanlarının yalnız yarı faizini istifadə edir. O cümlədən, insan potensial yaddaşının imkanlarına da tam bələd deyildir. Buna görə də insan yaşından asılı olmayaraq beyin inkişafının ən yüksək mərhələsinə çatmaq üçün daim dünyəvi və elmi müşahidələr aparmalı, müxtəlif informasiyalar əldə etməli, yeniliklərlə tanış olmağı bacarmalıdır. Deməli, beynin həyat fəaliyyətini aktiv saxlamaq üçün daim öyrənməliyik. Elə bu işdə əcnəbi dilin öyrənilməsi, onun incəliklərinə varılması mühüm rol oynaya bilər. İngilis dilinin tədrisi və mənimsədilməsində idiomatik ifadələrin də mühüm rolu vardır. İngilis idiomları birbaşa olaraq, dilə son dərəcə canlılıq verən, ekspressivliyini artıran ifadələrdir. Bu ifadələrdə güclü məntiqi-məcəzilik mövcuddur.

Əlbəttə, istənilən əcnəbi dili, eləcə də doğma dilimizi araşdırdıqda görürük ki, idiomların əmələgəlmə mənbəyi elə məhz sadə xalqın özüdür. İdiomlar birbaşa olaraq, xalqın milli və səciyyəvi xüsusiyyətlərini, tarixini, dünyagörüşünü, təfəkkür və təxəyyülünü, o xalqın mərhələli inkişaf yolunu özündə daşıyır. Demək ki, hər hansı əcnəbi dilin mükəmməl formada öyrənilməsi, o cümlədən, ingilis dilinin də dərinlən öyrənilməsi onun idiomatik ifadələrinə bələd olmadan mümkün deyildir.

İnsan təfəkkürü və təhsilinin inkişafı qloballaşan dünyamızda baş verən texnoloji inqilab ilə insan zəkasının mənəvi yetkinliyi arasında pozulmuş tarazlığa qarşı duran ən mühüm prosesdir. İnsanların yaşaması üçün ilkin şərt onların sosial tərəfdaşlığıdır. Sosial tərəfdaşlığı şərtləndirən amil insan təfəkküründən doğan şifahi ünsiyyətdir. Şifahi ünsiyyətimizi obrazlı, daha təsirli, ifadəli qurmağımız üçün idiomatik ifadələrdən istifadəmiz qaçınılmazdır. Məhz mövzunun praktik əhəmiyyətini labüd edən cəhət budur ki, insan təxəyyülündə ünsiyyətin obrazlı canlanmasını təmin etmək üçün idiomlardan istifadə sosial tərəfdaşlığın ekspressivliyini artıran psixoloji prosesdir.

Ədəbiyyat

1. Ilgargizi A. Glossary of Idioms and Proverbs. Baku: Murtajim, 2017, p. 311.
2. Mustafayeva S. Everyday English Idioms with Azerbaijani Equivalents in use. Bakı: Letterpress, 2008, 344 s.
3. Казан. Университет. Вопросы методики и психологии преподавания иностранного языка в системе университетского образования. Изд-во Казан, ун-та, 1980, 119 с.
4. Wilson A.C. Speakout (Intermediate Students' Book), Pearson Education Limited 2011, p. 164.

Резюме

Гаджиева Гюнель Керим кызы

Психологические особенности при обучении идиоматическим выражениям в устной речи

Основным вопросом, облегчающим преподавание и изучение английского языка, является способность студентов общаться на этом языке, формирование и развитие навыков устного общения. Студентам должна быть предоставлена возможность обеспечить устную аутентификацию речи, обучение с помощью речевых аутентичных текстов, поиск идиоматических выражений в аутентичных текстах, использование их в речевом процессе и использование идиоматических выражений для формирования правильных речевых навыков у студентов.

Summary

Hajiyeva Gunel Karim

Psychological features of teaching idiomatic expressions in oral speech

The main issue facilitating the teaching and learning of the English language is the ability for students to communicate in this language, the formation and development of oral communication skills. Students should be given the opportunity to provide verbal authentication of speech, learning using authentic verbal texts, searching for idiomatic expressions in authentic texts, using them in the speech process, and using idiomatic expressions to form the correct speech skills of students.